

УДК 378:130.2

Валентин МОЛОДИЧЕНКО

Ірина СТЕПАНЕНКО

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ГАРМОНІЗАЦІЇ
КУЛЬТУРНО-ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ ВИЩОЇ ШКОЛИ:
аналітичний огляд міжнародної науково-практичної конференції.**

У статті здійснено аналітичний огляд роботи міжнародної науково-практичної конференції «Гармонізація культурно-освітнього простору вищої школи: соціально-педагогічні аспекти». На підставі узагальнення результатів дискусій, що проходили на конференції, окреслено діапазон факторів, що забезпечують успішність гармонізації культурно-освітнього простору майбутніх фахівців, а також тих, що заважають процесу повноцінної гармонізації культурно-освітнього простору. Визначено перспективні лінії подальших теоретичних досліджень означеної проблеми, наведено практичні рекомендації.

Ключові слова: культурно-освітній простір, вища школа, гармонізація, антропомірність, антроповимірність, культуро відповідність, духовно-моральні основи, екологізація, життєтворчість, діалогічна освіта.

В умовах становлення суспільства знань суттєво підвищується відповідальність вищої школи як стратегічного ресурсу суспільного розвитку. Водночас, сучасне суспільство все більше відчуває потребу не у людині-технократі, а у людині культурній та інноваційній, здатній життєтворити в швидкоплинних подіях та давати адекватні відповіді на цивілізаційні виклики, спроможної оцінити складність, багатоваріант-

ність, неоднозначність і суперечливість оточуючого природного і соціально-духовного середовища, і — головне — бути мудрою в досягненні ціннісних орієнтирів і стратегій людського буття. За таких умов дуже важливо, щоб заклади вищої освіти перетворилися на культурно-освітні центри, де прирощується культурний і людський капітал держави і регіону, де прирощується культурний потенціал самої людини. Вирішення означеної проблеми є надзвичайно затребуваним і в Україні, яка реформує і модернізує свою освітню систему з тим, щоб підвищити ефективність і якість вищої освіти з одного боку, та більш повно реалізувати її людинотворчий потенціал з іншого. Але проблема розбудови культурно-освітнього простору вищої школи на засадах людиномірності та людиновимірності є надзвичайно складною як у практичному, так і у теоретичному відношенні, і потребує цілого комплексу практичних заходів і наукових розвідок для успішного розв'язання. Одним із таких заходів і стала міжнародна науково-практична конференція «Гармонізація культурно-освітнього простору вищої школи: соціально-педагогічні аспекти».

Конференція відбулася 12–15 червня 2014 року у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького і була присвячена визначенню тенденцій розвитку культурно-освітнього простору сучасного університету та пошуку моделей імплементації людиновимірності й людиномірності у науку, цілі, зміст, організаційно-управлінські умови гармонійного єднання усіх суб'єктів простору задля вирішенні завдань його суспільно продуктивного розгортання, гуманізації та забезпечення повноцінного життя людини.

Місце проведення конференції було обрано невипадково, оскільки саме в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького систематично здійснюється багатопланова, змістовна робота науково-теоретичного, методично-організаційного, просвітницького напрямів розвитку культурно-освітнього простору студентів. Особливо слід відмітити, що у цій роботі беруть активну участь регіональні владні структури, представники громадськості, науковці різних країн, представники різних наукових шкіл, різної предметної спрямованості. Так, тільки у роботі цієї конференції брало участь 272 представника науки, освіти і громадськості. Її співорганізаторами стали Інститут вищої освіти НАПН України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Чиказький університет (США), Зальцбурзький університет (Австрійська Республіка), Природничо-гуманітарний університет у Седльцах (Республіка Польща), Південно-Західний університет «Неофіт Рилські» (Народна Республіка Болгарія), Пловдивський університет «Паїсій Хилендарський» (Народна Республіка Болгарія), Академічне співтовариство Михайла Балудянського (Словацька Республіка). Заслуговує на увагу і те, що в роботі

конференції були застосовані новітні інформаційні технології — організована відіоконференція, що дозволило в он-лайн режимі обмінятися думками із науковцями Болгарії та Києва.

Змістовно, проблеми, які обговорювалися на конференції, засвідчили не тільки їх актуальність та значущість, але і факт кропіткої, якісної праці усіх учасників зустрічі. У доповідях вітчизняних та іноземних науковців були представлені добре обґрунтовані загальні (наскрізні) стратегії розвитку освіти усіх рівнів, зокрема ті, що враховують глобалізаційні тенденції та виклики, умови інформаційного суспільства та інші. Запроваджений аналіз цих проблем надає впевненості у системних зрушеннях, на перший погляд непомітних процесів, які відбуваються в культурно-освітньому просторі студентства та в інтелектуальній спільноті. Водночас, стало зрозуміло, що розглянуті проблеми потребують подальшої філософської (метафізичної та світоглядно-методологічної) рефлексії. Особлива увага має бути приділена розробці концептуальних засад гармонізації культурно-освітнього простору вищої школи за рахунок інтеграції у ньому людиноцентризму, демократизації, інноваційності, безперервності, інформатизації та інших факторів та їх екстраполяції на широке культурне середовище, на життя кожного його суб'єкта.

Філософсько-освітнє обґрунтування людиномірності і людиновимірності як принципів гармонізації культурно-освітнього простору та визначення його соціально-духовних, природно-фізіологічних й психолого-педагогічних смислів соціально-культурного відтворення, успішної життєдіяльності людини, її подальшого вдосконалення закономірно привернуло увагу усіх учасників конференції. Навіть уже назви доповідей засвідчують широкий діапазон розглянутих проблем.

Потужного пошукового імпульсу і успіху конференції додали доповіді «Гуманістична місія вчителя» В. Андрущенка, д.філос.н., професора, академіка НАПН України, члена-кореспондента НАН України, Заслуженого діяча науки і техніки України, академіка АН ВШ України, ректора НПУ імені М. П. Драгоманова (м. Київ), «Ціннісні детермінанти гармонізації сучасної діяльності вищої школи в межах європейського простору» В. Молодиченка, д.філос.н., професора, ректора МДПУ імені Б. Хмельницького (м. Мелітополь), «Інновації в начальному процесі з урахуванням людського фактора» В. Михала, почесного доктора наук, професора, інженера, академіка Міжнародної академії педагогічних наук, Президента Академічного співтовариства Михайла Полудянського (м. Кошице, Словаччина), «Антропоцентрично-антропний підхід у гуманітаристиці» А. Джельової, головного асистента кафедри загального мовознавства та історії болгарської мови Пловдивського університету «Паїсій Хілендарський» (м. Пловдив, Болгарія) та ін.

У процесі жвавих дискусій і напружених філософсько-освітніх роздумів було окреслено діапазон факторів, що забезпечують успішність гармонізації культурно-освітнього простору майбутніх фахівців, а саме: метафізичні, філософсько-світоглядні, науково-теоретичні (фундаментальні і прикладні), міждисциплінарні розробки щодо єдності усіх складових (в об'єктивному й у суб'єктивному вимірах) багатомірного, поліфункціонального культурно-освітнього простору; діалогічно орієнтовані навчально-виховна, предметно-методична, суб'єкт-суб'єктна організація відносин в культурно-освітньому просторі; активізація усіх видів діяльності суб'єктів, які «працюють» на компетентне співжиття і працю в спільності; наступність і взаємозв'язок функціонування університетської спільноти з усіма ланками освіти, з державною адміністрацією, з громадськими організаціями, національно-культурними та релігійними спільнотами; науково-обґрунтований менеджмент освіти і культури тощо.

Учасники конференції відмітили, що процесу повноцінної гармонізації культурно-освітнього простору заважають недостатність науково-методичної бази, відсутність технологічно-опрацьованих систем діагностування, моніторингу та експертизи стану становлення і розвитку культурно-освітнього простору університету в сучасних умовах, значна перевантаженість культурно-освітнього простору предметно й технологічно орієнтованим матеріалом, що відображено у планах та програмах, недооцінка концептуально насиченої просвітницької роботи та використання найкращого досвіду, певна невідповідність системних аксіологічних орієнтирів суспільства ціннісним «траєкторіям» студентської молоді тощо.

Надзвичайно важливим потенціалом у зазначеному дискурсі та в умовах гострої потреби вирішення теоретичних і практичних завдань гармонізації культурно-освітнього простору стала доповідь «Мистецтво життєтворчості як складова культурно-освітнього простору університету в суспільстві знань» І. Степаненко, д. філос. наук, професора, головного наукового співробітника відділу змісту, філософії та прогнозування вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України (м. Київ), яка довела необхідність імплікації мистецтва життєтворчості як стратегічного орієнтира університетської освіти в суспільстві знань у зв'язку з потребою філософського переосмислення покликання та призначення університету в новому соціокультурному контексті.

У доповіді новаційно наголошено на тому, що залучення мистецтва жити як стратегічного орієнтира до університетської освіти передбачає її розгляд не як окремої, закритої підсистеми освітньої галузі, а як відкритого культурно-освітнього простору, де відбувається не тільки формування фахівця-професіонала вищої кваліфікації, а формування й багатовимірне приращення життєтворчого потенціалу людини — інтелектуального, духовного, комунікативного, інноваційного, професійного, культурного тощо.

На змісті антропологічного зсуву у сучасному культурному і освітньому просторі, що відбувається на тлі значних трансформацій простору, який набуває у цьому плані нових ознак і характеристик, акцентував увагу О. Голозубов, д. філос. наук, професор Національного технічного університету «Харківський політехнічний університет» (м. Харків). У доповіді «Антропологічний зсув і трансформації культурного та освітнього простору» він відмітив важливість вибудовування людиною власного інтелектуального духовного ландшафту на просвітницьких засадах толерантності та самопізнання.

Цікавою рецепцією гармонізації культурно-освітнього простору можна вважати аналіз номадичного мислення та його основних характеристик, здійснений О. Дольською, д. філос. наук, професором Національного технічного університету «Харківський політехнічний університет» (м. Харків). У доповіді «Номадичне мислення як цивілізаційний виклик» вона наголосила на необхідності відмови від бінарного розуміння світу та утвердження уявлення про те, що світ мислення є вільною та складною суб'єктивною реальністю, здатною змінити межі об'єктивної реальності.

Переведення налізу недоліків та втрачених можливостей розгортання культурно-освітнього простору у площину філософсько-освітньої рефлексії дозволило Т. Троїцькій, д. філос. наук, професору МДПУ імені Б. Хмельницького (м. Мелітополь) представити деякі «досягнення» як певну «невдалу оптику», що потребує виправлення за рахунок реального бачення контраверз гармонії у цілісному континуумі.

Діалог у гармонізації культурно-освітнього простору вищої школи став темою обговорення на засіданні **Круглого столу**, учасники якого «презентували» міждисциплінарність, яка забезпечувалася як галузевою спрямованістю науковців, так і постановкою запропонованих ними аспектів дискусії: функціональне призначення діалогу як механізму гармонізації; діалог як дискурс і теоретико-аналітична процедура вимірювання гармонійності культурно-освітнього простору; діалог як нескінченний процес творення гармонії у суспільстві; психолого-педагогічні смисли в диверсифікації діалогової комунікації та ін.

Виступи д. філос. н., проф. О. Голозубова, к. соціол. н., доц. Н. Глебової, д. філос. н., проф. О. Дольської, О. Жебровського, к. техн. н., доц. М. Лубяного, д. філос. н. П. Матвієнка, к. пед. н., доц. В. Мелаш, д. філос. н., проф. В. Молодиченка, д. пед. н., проф. Л. Москальової, д. держ. упр., проф. Р. Науменко, к. пед. н., доц. О. Пінського, д. псих. н. Л. Помиткиної, д. псих. н., проф. Е. Помиткіна, к. пед. н., доц. С. Прийми, д. пед. н., проф. Н. Сегеди, к. філос. н. М. Семікіна, д. філос. н., проф. І. Степаненко, к. пед. н., доц. Т. Шаповалової та інших засвідчили не тільки інтенсивність наукового пошуку, а й той факт, що від якості досліджень діалогічності значною мірою буде

залежати продуктивність і ефективність становлення і розвитку культурно-освітнього середовища, в якому буде панувати людяність. Загальний тон дискусії, незважаючи на гостроту проблем і наявність певних розбіжностей у їх розумінні, залишався толерантним, інтелектуальним та коректно витриманим. Модератором Круглого столу була д. філос. н., проф. Т. Троїцька.

Низка ідей щодо становлення та розвитку культурно-освітнього простору університету на основі людиномірності була висловлена на засіданнях секцій: «Філософсько-психологічні особливості гармонізації культурно-освітнього простору студентської молоді: проблеми та перспективи» — модератор В. Вікторов, д.філос.н., професор (МДПУ імені Б. Хмельницького); «Духовно-моральний вимір гармонізації культурно-освітнього простору студентської молоді» — модератор Е. Помиткин, д.псих.н., професор (Відділ педагогічної психології та психології праці Інституту педагогічної освіти дорослих НАПН України); «Культурно-освітній простір вищої школи: тенденції становлення і критерії оптимального людино- і культуровідповідного функціонування» — модератор Н. Гузій, д.пед.н., професор (НПУ імені М. П. Драгоманова); «Соціально-економічні детермінанти гармонізації культурно-освітнього простору» — модератор С. Катаєв, д.соц.н., професор (МДПУ імені Б. Хмельницького); «Екологізація культурно-освітнього простору майбутнього педагога: підходи, принципи, проблеми гармонізації» — модератор Р. Науменко, доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник (Відділ кадрової політики та державної служби Національної академії державного управління при Президентові України).

Практичні аспекти інтеграції науково-теоретичних розробок у реальний процес функціонування освітньо-культурного простору висвітлили робота майстер-класу «Гармонізуюча енергетика природи», психологічного тренінгу «Психологічні особливості гармонізації культурно-освітнього простору студентської молоді: потенціал і можливості арт-терапії», педагогічної студії «Людинотворчий потенціал музичного мистецтва», художньо-творчої виставки «Духовно-ціннісні смисли сакрального мистецтва», історико-культурного екскурсу до краєзнавчого музею «Таємниці, легенди, місця сили та історії мелітопольських курганів». Організація таких заходів стала практичним підтвердженням багатовимірності культурно-освітнього простору вищого навчального закладу, незвідність цього простору лише до безпосереднього навчально-виховного процесу і аудиторних занять.

У рекомендаціях конференції була зазначена не тільки необхідність подальших зустрічей науковців, громадських діячів та освітян-практиків, які прагнуть удосконалення стратегій і практик установа гармонії у культурно-освітньому середовищі, але й запропонували регулярне проведення обміну досвідом моніторингу, експертизи та впровадження аксіологічних імперативів й максим, людиномірних технологій у процес

гармонізації культурно-освітнього простору. У висновках та пропозиціях наголошено на необхідності координації дослідницьких зусиль науковців вишів та структур НАН й НАПН України із залученням їх до проектів університетів, до комплексних програм дослідження академічних відділів. Запропонована також організація на базі університетів експериментально-дослідних майданчиків із психолого-педагогічного супроводу гармонізації життєвого простору студентської молоді, з аксіологізації природного і соціального середовища як складових цілісного світоглядно-ціннісного «світу» людини. Експериментальна діяльність буде сприяти забезпеченню управлінських структур вишів науково-обґрунтованими положеннями планування, реалізації, оцінювання стану розвитку освіти і культури відповідно до людиноорієнтованих стратегій.

Усі учасники конференції переконані у тому, що без філософсько-педагогічного, соціально-культурного дискурсу, без експлікації творчих пошуків й обґрунтувань соціально-моральних, загально-інтелектуальних, загальнокультурних аспектів розгортання гармонійних відносин у культурно-освітньому просторі не можливо забезпечити плідність, інтенсивність та продуктивність процесу становлення людини як людини.

Валентин Молодыченко, Ирина Степаненко. Социально-педагогические аспекты гармонизации культурно-образовательного пространства высшей школы: аналитический обзор международной научно-практической конференции.

В статье осуществлен аналитический обзор работы международной научно-практической конференции «Гармонизация культурно-образовательного пространства высшей школы: социально-педагогические аспекты». На основании обобщения результатов дискуссий, проходивших на конференции, очерчен диапазон факторов, обеспечивающих успешность гармонизации культурно-образовательного пространства будущих специалистов, а также тех, которые мешают процессу полноценной гармонизации культурно-образовательного пространства. Определены перспективные линии дальнейших теоретических исследований этой проблемы, приведены практические рекомендации.

Ключевые слова: культурно-образовательное пространство, высшая школа, гармонизация, антропомерность, антропоизмеряемость, культуросоответствие, духовно-нравственные основы, экологизация, житнетворчество, диалогическое образование.

Valentyn Molodychenko, Iryna Stepanenko. Socio-pedagogical Aspects of the Harmonization of Higher Education's Cultural and Educational Space: an Analytical Review of the International Scientific and Practical Conference.

The article presents an analytical review of the work of the international scientific and practical conference "Harmonization of cultural and educational space of higher education: socio-pedagogical aspects". On the basis of generalization of the discussions' results held at the conference a range of factors to ensure the success of the harmonization of cultural-educational space of future professionals as well as those that hinder the full process of harmonization of cultural and educational space were outlined. The promising lines of further theoretical studies of this problem and practical recommendations were identified.

Keywords: cultural-educational space, higher school, harmonization, anthropo-dimension, anthropo-measurability, cultural conformity, moral and spiritual foundations, ecologization, life creation, dialogic education.